

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	2Cdo/106/2022
Identifikačné číslo spisu:	7118208972
Dátum vydania rozhodnutia:	24.04.2024
Meno a priezvisko:	Mgr. Renáta Gavalcová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2024:7118208972.2

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Mgr. Renáty Gavalcovej a sudcov JUDr. Jána Šikutu PhD. a JUDr. Mariána Sluka PhD. v spore žalobkyne obchodnej spoločnosti Union poisťovňa, a. s., so sídlom v Bratislave, Karadžičova č. 10, IČO: 31322051, proti žalovanému I., narodenému K. zastúpenému advokátom JUDr. Petrom Majerníkom, Košice, Werferova č. 1, o zaplatenie 3.022,87 eura s prísl., vedenej na Okresnom súde Košice I (teraz Mestský súd Košice) pod sp. zn. 38Csp/152/2018, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 30. septembra 2020 sp. zn. 1Co/238/2019, takto

rozhodol:

I. Dovolanie z a m i e t a.

II. Žalovaný má nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Košice I (ďalej aj „súd prvej inštancie“ alebo „okresný súd“) rozsudkom z 13. júna 2019 č. k. 38Csp/152/2018-155 zamietol a žalovanému priznal nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100%.

1.1. Týmto rozsudkom rozhodol súd prvej inštancie o peňažnom nároku žalobkyne titulom bezdôvodného obohatenia. Pri rozhodovaní vychádzal súd prvej inštancie zo zistenia, že žalobkyňa uzavrela so žalovaným poisťnú zmluvu pre životné poistenie grand duo life so začiatkom poistenia 12. 2. 2014 na dobu určitú do 11. 2. 2039 so štvrtročným ročným poisťným 45,61 eura. Z predmetnej poisťnej zmluvy súd usúdil, že v danej veci ide o spor zo spotrebiteľskej zmluvy v zmysle § 52 ods. 4 Občianskeho zákonníka (ďalej len „OZ“), nakoľko žalobca pri uzatváraní poisťnej zmluvy konal v rámci predmetu svojej obchodnej činnosti, preto je potrebné ho v zmysle § 52 ods. 2 OZ považovať za dodávateľa; a žalovaný pri uzatváraní poisťnej zmluvy konal ako fyzická osoba.

1.2. Počas trvania tejto zmluvy došlo k trom poisťným udalostiam, a to dňa 26. 6. 2014, kedy bolo žalovanému poskytnuté poisťné plnenie vo výške 1.890,00 eur, dňa 2. 10. 2016, kedy bolo poskytnuté žalovanému poisťné plnenie vo výške 1.260,00 eur a dňa 27. 5. 2017, kedy bolo žalovanému poskytnuté peňažné plnenie vo výške 630,00 eur. V priebehu poisťného vzťahu žalobkyňa vyplatila žalovanému titulom troch poisťných plnení celkovo sumu 3.780 eur. Počas likvidácie štvrtej poisťnej udalosti si

žalobkyňa od žalovaného vyžiadala výpis z účtu poistenca zdravotnej poisťovne, pretože došlo k opakovanému poškodeniu pravého kolena a chcela si overiť, či pravé koleno nebolo poškodené už v minulosti. Na základe predloženej zdravotnej dokumentácie, vystavenej ku dňu 20. 5. 2018 zistila, že žalovaný nepravdivo odpovedal na otázky žalobkyne v zdravotnom dotazníku o jeho zdravotnom stave, ktorý bol súčasťou poistnej zmluvy. Listom z 1. 6. 2018 preto žalobkyňa odstúpila od poistnej zmluvy podľa § 802 ods. 1 OZ. Odstúpenie bolo žalovanému doručené dňa 7. 6. 2018. Žalobkyňa tak vyplatila žalovanému na poistnom plnení za tri poistné udalosti sumu 3.780,00 eur a vznikli jej náklady na uzavretie poistnej zmluvy vo výške 63,85 eura a na poistnom prijala od žalovaného sumu 820,98 eura, preto v konaní žiadala vydať bezdôvodné obohatenie v sume 3.022,87 eura. Mal za preukázané, že žalobkyňa svoje právo na odstúpenie od poistnej zmluvy využila až po poistnej udalosti, a to v poradí po vzniku štvrtej poistnej udalosti. Žalobkyni týmto momentom zaniklo právo na odstúpenie od poistnej zmluvy v zmysle § 802 ods. 1 OZ, nakoľko toto môže využiť len v momente vzniku poistnej udalosti. Vzniklo jej ale právo na odmietnutie poistného plnenia v zmysle § 802 ods. 2 OZ vo vzťahu k štvrtej poistnej udalosti. Odmietnutím poistného plnenia v prospech žalovaného, po vzniku štvrtej poistnej udalosti v zmysle § 802 ods. 2 OZ, by zároveň žalobkyňa privodila zánik poistenia, na základe čoho by jej vznikol nárok na vrátenie toho, čo dostala od žalovaného, alebo čo mu už nepatrilo po zániku poistenia. Odstúpenie od poistnej zmluvy zo strany žalobkyne teda súd považoval za neplatné v zmysle § 39 OZ, nakoľko je v rozpore so zákonom, ak to konkrétne ust. § 802 ods. 1 OZ. Týmto neplatným právnym úkonom žalobkyne preto nedošlo k skončeniu poistnej zmluvy a nevznikol jej nárok ani na vydanie bezdôvodného obohatenia.

1.3. O náhrade trov konania súd prvej inštancie rozhodol podľa § 255 ods. 1 v spojení s § 262 ods. 1 a ods. 2 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“) a priznal ich náhradu úspešnému žalovanému v rozsahu 100%.

2. Krajský súd v Košiciach (ďalej aj „krajský súd“ alebo „odvolací súd“), na odvolanie žalobkyne, rozsudkom z 30. septembra 2020 sp. zn. 1Co/238/2019 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil; a určil, že žalobkyňa je povinná nahradiť žalovanému trovy odvolacieho konania v celom rozsahu.

2.1. Odvolací súd konštatoval, že odvolanie žalobkyne nemožno považovať za dôvodné, ak vychádza z názoru, že odstúpenie od zmluvy môže byť využité poisťovateľom aj po poistnej udalosti. V prejednávanej veci je potrebné súhlasiť s názorom súdu prvej inštancie, že ust. § 802 ods. 2 OZ sa aplikuje v prípade, ak sa poistiteľ dozvie o dôvodoch uvedených v ust. § 793 OZ až po poistnej udalosti. Ak teda nastane poistná udalosť, nemôže už poistiteľ od zmluvy odstúpiť, lebo v takom prípade mu už vzniká povinnosť plniť podľa poistnej zmluvy. Zákon pre prípad, že sa poistiteľ až po poistnej udalosti dozvie, že jej príčinou je skutočnosť, ktorou pre vedomé, nepravdivé alebo neúplné odpovede nemohol zistiť pri uzatvorení poistenia, a ktorá pre uzatvorenie poistnej zmluvy bola podstatná, upravuje iba odmietnutie plnenia podľa § 802 ods. 2 OZ. Ak teda žalobkyňa tvrdí, že až po poistnej udalosti sa dozvedela, že jej príčinou je skutočnosť, ktorú pre vedomé nepravdivé alebo neúplné odpovede nemohla zistiť pri uzatváraní poistenia, a ktorá pri uzatváraní poistnej zmluvy bola podstatná, mala možnosť plnenie z poistnej zmluvy odmietnuť podľa § 802 ods. 2 OZ. V danom prípade však nemohla účinne od poistnej zmluvy odstúpiť podľa § 802 ods. 1 OZ. Možno preto uzavrieť, že ak sa poisťovateľ dozvie o dôvodoch uvedených v ust. § 793 OZ až po poistnej udalosti, je potrebné aplikovať ust. § 802 ods. 2 OZ. Je tomu tak preto, lebo v opačnom prípade, ak by bolo možné odstúpiť od zmluvy aj po vzniku poistnej udalosti ustanovenie § 802 ods. 2 OZ by tak bolo bez významu. Z uvedených záverov, ako je zrejmé z odôvodnenia napadnutého rozsudku, súd prvej inštancie v prejednávanej veci vychádzal, a preto napadnutý rozsudok spočíva na správnom právnom posúdení veci. Vzhľadom na uvedené, odvolací súd konštatoval, že nie je daný žalobkyňou uvádzaný odvolací dôvod spočívajúci v nesprávnom právnom posúdení veci súdom prvej inštancie, preto odvolací súd napadnutý rozsudok podľa § 387 ods. 1 CSP ako vecne správny potvrdil.

2.2. Výrok o trovách odvolacieho konania vyplýva z ust. § 255 ods. 1 v spojení s § 396 ods. 1 CSP, podľa ktorých právo na náhradu trov odvolacieho konania má úspešná strana v spore, v danom prípade žalovaný, preto mu odvolací súd priznal náhradu trov odvolacieho konania v celom rozsahu.

3. Proti rozsudku odvolacieho súdu podala žalobkyňa (ďalej aj „dovolateľka“) dovolanie podľa § 421

ods. 1 písm. b) CSP.

3.1. Dovolateľka považuje právne posúdenie predmetnej veci odvolacím súdom za nesprávne. Podľa názoru žalobkyne z gramatického, ani systematického výkladu § 802 ods. 1 a 2 OZ jednoznačne nevyplýva, že by odstúpenie od zmluvy nemohlo byť využité poisťovateľom aj po poistnej udalosti. Otázka, či môže poisťiteľ odstúpiť od poistnej zmluvy aj po vzniku poistnej udalosti, nebola doposiaľ dovolacím súdom riešená. Žalobkyňa zastáva názor, že § 802 ods. 1 OZ je možné uplatniť vo všetkých prípadoch, pri ktorých by pri pravdivom a úplnom zodpovedaní otázok žalobkyňa poistnú zmluvu neuzavrela. Ustanovenie § 802 ods. 2 OZ sa vzťahuje zasa na prípady, kedy sa poisťiteľ až po poistnej udalosti dozvie skutočnosti, ktoré sú podstatné, majú vplyv na správne určenie rizika, ale nie sú dôvodom na neuzavretie poistnej zmluvy. To znamená, že klient je za určitých podmienok poisťiteľný. Navyše, odmietnutie plnenia podľa § 802 ods. 2 OZ je možné použiť iba v prípade, ak príčinou poistnej udalosti je skutočnosť, ktorú poistený zatajil. V prípade, ak by príčinou poistnej udalosti bolo niečo iné ako zatajená skutočnosť, poisťovateľ by nemal žiaden spôsob ako sankcionovať klienta. V danom prípade, v poradí štvrtá poistná udalosť nebola v príčinnej súvislosti so skutočnosťami, pre ktoré by žalobkyňa v prípade ich pravdivého a úplného uvedenia poistnú zmluvu so žalovaným neuzatvorila. Dovolateľka poukázala na právnu úpravu obsiahnutú vo vyhláške Ministerstva financií č. 49/1964 Zb. o poistných podmienkach pre poistenia osôb, účinnej od 01. 04. 1964 do 31. 10. 1991, v zmysle ktorej bola poisťovňa oprávnená od zmluvy odstúpiť aj po tom, čo nastala poistná udalosť. Na podporu svojich tvrdení poukazuje na § 9 ods. 1 uvedenej vyhlášky. Žalobkyňa je presvedčená, že žiadnym výkladom ustanovenia § 802 ods. 1 a ods. 2 OZ nie je možné dospieť k záveru, že odstúpiť od poistnej zmluvy možno len pred vznikom poistnej udalosti. Ak by tomu tak bolo, žalobkyňa by nemala v danom prípade možnosť ani odstúpiť od zmluvy, a ani odmietnuť poistné plnenie. Žalobkyňa má za to, že jej odstúpenie je platné, čím na strane žalovaného došlo k bezdôvodnému obohateniu, ktoré je povinný žalobkyni vydať. V predmetnom konaní žalobkyňa preukázala splnenie všetkých predpokladov na platné odstúpenie od poistnej zmluvy. Dovolateľka navrhuje, aby dovolací súd vydal rozhodnutie, ktorým zmení rozhodnutie odvolacieho súdu tak, že žalovaného zaviazuje k povinnosti uhradiť žalobkyni sumu 3.022,87 eura spolu s úrokom z omeškania vo výške 5% ročne odo dňa 23. 07. 2018 do zaplatenia a uhradiť trovy konania.

4. Žalovaný vo svojom vyjadrení k dovolaniu uviedol, že považuje za neprípustnú argumentáciu, aby právny predpis vyššej právnej sily mal byť aplikovaný a vykladaný v súlade s právnym predpisom nižšej právnej sily. Vyhláška č. 49/1964 Zb. je navyše už 20 rokov neúčinná. Je potrebné zdôrazniť, že odstúpenie od zmluvy je mimoriadnym inštitútom skončenia právneho vzťahu, ktorý z dôvodu jeho účinkov ex tunc zákonodarcu pripúšťa iba výnimočne. Niet dôvodu predpokladať, žeby úmyslom zákonodarcu bolo poskytnúť poisťovateľovi takmer neobmedzené možnosti odstúpiť od poistnej zmluvy kedykoľvek počas jej platnosti. Žalovaný zároveň na pojednávaní dňa 02. 04. 2019 k časti uplatneného nároku vzniesol námietku premlčania. Nakoľko konajúce súdy považovali už samotný základ nároku uplatneného žalobkyňou za nepreukázaný, splnením ďalších zákonných náležitostí odstúpenia od zmluvy ani námietkou premlčania nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia sa už nezaoberali. Žalovaný preto navrhuje dovolaciemu súdu, aby dovolanie zamietol a priznal žalovanému nárok na náhradu trov konania voči žalobcovi v rozsahu 100%.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala strana sporu v zákonnej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) zastúpená advokátom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP) skúmal, či sú splnené aj ďalšie podmienky dovolacieho konania a predpoklady prípustnosti dovolania a bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie je potrebné zamietnuť.

6. Dovolanie treba považovať za mimoriadny opravný prostriedok, ktorý má v systéme opravných prostriedkov civilného sporového konania osobitné postavenie. Dovolanie nie je „ďalším odvolaním“ a dovolací súd nesmie byť vnímaný (procesnými stranami ani samotným dovolacím súdom) ako tretia inštancia, v rámci konania ktorej by bolo možné preskúmať akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu (porovnaj rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1Cdo/113/2012, 2Cdo/132/2013, 3Cdo/18/2013, 4Cdo/280/2013, 5Cdo/275/2013, 6Cdo/107/2012 a 7Cdo/92/2012).

7. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

8. Právnu úpravu dovolania a dovolacieho konania v CSP nemožno v žiadnom prípade interpretovať rozširujúco; namiesto je tu skôr reštriktívny výklad. Narušenie princípu právnej istoty strán, ktorých právna vec bola právoplatne skončená (meritórnym rozhodnutím) musí byť vyvážené sprísnenými podmienkami prípustnosti dovolania - to platí o všetkých mimoriadnych opravných prostriedkoch.

9. Naďalej je tiež plne opodstatnené konštatovanie, že ak by dovolací súd bez ohľadu na neprípustnosť dovolania pristúpil k posúdeniu vecnej správnosti rozhodnutia odvolacieho súdu a na tom základe ho prípadne zrušil, porušil by základné právo na súdnu ochranu toho, kto stojí na opačnej procesnej strane (II. ÚS 172/03).

10. V uvedenom prípade vyvodzovala dovoľateľka prípustnosť dovolania vo veci samej z § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

11. Podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená.

12. Dovoľanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP). Dovoľací dôvod sa vymedzí tak, že dovoľateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 CSP).

13. Dovoľací súd je dovoľacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). Dovoľacím dôvodom je nesprávnosť vytýkaná v dovolaní (porovnaj § 428 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovoľací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovoľateľ vymedzil v dovolaní uplatneným dovoľacím dôvodom.

14. Aby určitá otázka mohla byť relevantná z hľadiska § 421 ods. 1 CSP, musí mať zreteľné charakteristické znaky. Predovšetkým musí ísť o otázku právnu (teda v žiadnom prípade nie o skutkovú otázku), ktorú odvolací súd riešil a na jej vyriešení založil rozhodnutie napadnuté dovolaním. Právna otázka, na vyriešení ktorej nespočívalo rozhodnutie odvolacieho súdu, (vyriešenie ktorej neviedlo k záverom vyjadreným v rozhodnutí odvolacieho súdu), i keby bola prípadne v priebehu konania súdmi posudzovaná, nemôže byť považovaná za významnú z hľadiska tohto ustanovenia. Otázka relevantná v zmysle § 421 ods. 1 CSP musí byť procesnou stranou nastolená v dovolaní, a to jasným, určitým a zrozumiteľným spôsobom. Samotné polemizovanie dovoľateľa s právnymi názormi odvolacieho súdu, prosté spochybňovanie správnosti jeho rozhodnutia alebo kritika toho, ako odvolací súd pristupoval k riešeniu právnej otázky, významovo nezodpovedajú kritériu uvedenému v § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Pre posúdenie, či ide o právnu otázku kľúčovú pre rozhodnutie vo veci samej a pre posúdenie prípustnosti dovolania nie je rozhodujúci subjektívny názor strany sporu, že daná právna otázka môže byť pre ňu rozhodujúca, ale významný je výlučne záver dovolacieho súdu rozhodujúceho o jej dovolaní.

15. Naostatok treba uviesť, že z hľadiska prípustnosti dovolania v zmysle § 421 ods. 1 písm. b) CSP je relevantná len otázka, ktorá kumulatívne vykazuje všetky vyššie uvedené znaky. Ak z týchto znakov chýba čo i len jeden, nemôže byť dovolanie procesne prípustné.

16. Dovoľateľka vyvodzovala prípustnosť dovolania z § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Preskúmaním obsahu dovolania dovoľací súd ustálil, že podstatnou právnou otázkou v spore je to, či môže poisťovateľ

odstúpiť od poisťnej zmluvy podľa ust. § 802 ods. 1 OZ aj po vzniku poisťnej udalosti. Dovolací súd nezistil, že by táto špecifická otázka, ktorú dovolateľka vymedzila v súlade s § 432 ods. 2 CSP, bola doposiaľ v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu riešená, a preto je dovolanie procesne prípustné podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Následne skúmal, či dovolateľka dôvodne vyčíta odvolaciemu súdu nesprávne právne posúdenie tejto otázky.

17. Podľa § 793 ods. 1 OZ, kto s poisťiteľom uzavrie poisťnú zmluvu, je povinný odpovedať pravdivo a úplne na všetky písomné otázky poisťiteľa, týkajúce sa dojednávaneho poistenia. To platí tiež, ak ide o zmenu poistenia.

18. Podľa § 802 ods. 1 OZ, pri vedomom porušení povinností uvedených v ust. § 793, môže poisťiteľ od poisťnej zmluvy odstúpiť, ak pri pravdivom a úplnom zodpovedaní otázok by poisťnú zmluvu neuzavrel. Toto právo môže poisťiteľ uplatniť do troch mesiacov odo dňa, keď takú skutočnosť zistil; inak právo zanikne.

19. Podľa § 802 ods. 2 OZ, ak sa poisťiteľ dozvie až po poisťnej udalosti, že jej príčinou je skutočnosť, ktorú pre vedomé nepravdivé alebo neúplné odpovede nemohol zistiť pri dojednávaní poistenia, a ktorá pre uzavretie poisťnej zmluvy bola podstatná, je oprávnený plnenie z poisťnej zmluvy odmietnuť; odmietnutím plnenia poistenie zanikne.

20. Podľa § 798 OZ, poisťiteľ je oprávnený plnenie z poisťnej zmluvy primerane znížiť, ak na základe vedome nepravdivých alebo neúplných odpovedí (§ 793) bolo určené nižšie poistné.

21. V § 793 ods. 1 OZ je zakotvená informačná povinnosť poisťníka/poisteného, ktorá je jeho základnou povinnosťou. Obsahom tejto povinnosti je opísať pravdivo a úplne rozsah poisťného nebezpečenstva, ktoré má byť predmetom poisťnej zmluvy (pozri R 73/1967). Otázky poisťovateľa smerujú k zisteniu objektívne existujúcich skutočností, ktoré sú podstatné buď pre vznik poistenia, alebo aspoň pre určenie výšky poisťného. Ide pritom o skutočnosti, ktoré nie sú a nemôžu byť poisťiteľovi známe, alebo ktoré nemôže bezpečne zistiť bez pravdivých a úplných odpovedí na tieto otázky. Zmyslom informačnej povinnosti je umožniť poisťovateľovi, aby sa rozhodol, či je dané riziko preňho prijateľné, a aby ho mohol v kladnom prípade oceniť a správne určiť výšku poisťného. Ak záujemca o poistenie nesplní svoju informačnú povinnosť riadne, stihajú ho zodpovednostné následky po uzavretí poisťnej zmluvy. Zákon spája s uvedením vedome nepravdivých a neúplných údajov pri uzavieraní poisťnej zmluvy tri druhy sankcií: 1/ zníženie poisťného plnenia (§ 798 OZ), 2/ odstúpenie od poisťnej zmluvy (§ 802 ods. 1 OZ) a 3/ odmietnutie poisťného plnenia (§ 802 ods. 2 OZ).

22. Ustanovenie § 798 OZ o pomernom znížení poisťného postihuje len vedomé porušenie povinnosti poisťníka odpovedať pravdivo a úplne na všetky písomné otázky poisťovateľa, ktoré sa týkajú dojednávaneho poistenia, a to len za predpokladu, že také porušenie povinnosti malo za následok, že sa určilo nižšie poistné, než aké poisťiteľovi patrilo správne. Z uvedeného tak vyplýva, že aplikácia tohto ustanovenia prichádza do úvahy v tých prípadoch, ak poisťovateľ napriek nesplneniu riadnej oznamovacej povinnosti poisťníkom/poisteným, by poisťnú zmluvu síce aj tak uzavrel, avšak za vyššie poistné. Poistné je určené poisťnou zmluvou podľa toho, aké poistné riziko vyplýva z poisťnej zmluvy pre poisťiteľa. Čím väčšie je riziko, tým väčšie je aj poistné. Pre posúdenie rozsahu poisťného rizika je dôležité, aby poisťník, prípadne aj poistený, odpovedal pravdivo a úplne na všetky písomné otázky poisťiteľa týkajúce sa dojednávaneho poistenia (§ 793). Primeranosť zníženia plnenia treba posudzovať podľa pomeru výšky poisťného určenej podľa nepravdivých alebo neúplných odpovedí k výške poisťného, ktorá by sa bola určila v prípade, keď by odpovede na otázky poisťovne boli pravdivé a úplné.

23. S porušením povinností ustanovených v § 793 OZ zákon v § 802 OZ spája ďalšie dôsledky podľa intenzity porušenia uvedených povinností, pokiaľ neprichádza do úvahy aplikácia § 798 OZ o znížení poisťného plnenia. Ustanovenie odseku 1 upravuje možnosť poisťiteľa odstúpiť od zmluvy, čím sa poisťná zmluva zrušuje ex tunc (od začiatku) a odsek 2 oprávnenie poisťiteľa odmietnuť poistné plnenie,

čím poistenie zanikne.

24. Podľa § 802 ods.1 OZ, zákon dáva poistiteľovi možnosť odstúpenia od uzavretej poistnej zmluvy. Základným predpokladom pre toto odstúpenie poistovateľa je vedomé porušenie povinnosti v § 793 OZ. Dôkazné bremeno ohľadne vedomého porušenia povinnosti odpovedať pravdivo a úplne na otázky poistovateľa zaťažuje poistovateľa. Odstúpením poistovateľa od poistnej zmluvy sa poistná zmluva zrušuje s účinkami ex tunc (od začiatku, t. j. k momentu uzavretia zmluvy).

25. Oprávnenie poistiteľa odmietnuť plnenie z poistnej zmluvy podľa § 802 ods. 2 Občianskeho zákonníka je vo všeobecnosti viazané na kumulatívne splnenie viacerých podmienok. Odmietnuť plnenie je tu podmienené tým, že poistiteľ sa až po poistnej udalosti dozvie, že príčinou (tejto) poistnej udalosti je skutočnosť, ktorú pre vedome nepravdivé alebo neúplné odpovede nemohol zistiť pri dojednávaní poistenia a tá bola podstatná pre uzavretie poistnej zmluvy. O podstatnú okolnosť vzhľadom na poistnú ochranu ide vtedy, ak by poistovateľ pri vedomosti o tejto okolnosti poistnú zmluvu vôbec neuzavrel, pretože ide o nepoistiteľné riziko. Ak by išlo o nepodstatný omyl, teda o prípad, kedy by poistovateľ síce poistnú zmluvu uzavrel, avšak len pri vyššom poistnom, v danom prípade by prichádzal do úvahy postup podľa § 798 OZ. Už pri nesplnení čo aj len jednej z podmienok, nevzniká právo poistiteľa odmietnuť poistné plnenie. Podmienkou odmietnutia poistného plnenia je, že poistiteľ sa až po poistnej udalosti dozvedel, že jej príčinou je skutočnosť, ktorú pri dojednávaní poistenia nemohol zistiť (hoci aj ďalším šetrením) pre vedome nepravdivé alebo neúplné odpovede, a že išlo o takú závažnú skutočnosť, ktorá bola pre uzavretie zmluvy podstatná.

26. Ako § 802 ods.1 OZ, tak aj § 802 ods. 2 OZ riešia právnu situáciu zániku poistenia, pri ktorej poistník vedome poruší svoju informačnú povinnosť v zmysle § 793 OZ, pričom ide o informáciu, ktorá má podstatný význam pre uzavretie poistnej zmluvy, a pri vedomosti ktorej by poistovateľ poistnú zmluvu neuzavrel, avšak s tým rozdielom, kedy sa o tejto skutočnosti poistovateľ dozvie. V prípade ak sa tak stane po uzavretí poistnej zmluvy, avšak pred vznikom poistnej udalosti, má poistovateľ právo od tejto zmluvy odstúpiť v zmysle § 802 ods.1 OZ, a to za kumulatívneho splnenia zákonných podmienok. Ak sa tak stane po poistnej udalosti, tak má poistovateľ právo poistné plnenie poistníkovi/poistenému odmietnuť.

27. Ustanovenie § 802 ods. 2 OZ tak rieši situáciu, ktorá nastane po uzavretí poistnej zmluvy a po vzniku poistnej udalosti, pričom oproti odseku 1 cit. zákona sa zaoberá aj so skutočnosťou, čo bolo dôvodom vzniku poistnej udalosti a či je tam príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti v zmysle § 793 OZ a vznikom poistnej udalosti; či ide o podstatnú informáciu, ktorá nebola uvedená poistníkom, pri vedomosti ktorej by zmluvu poistovateľ neuzavrel a či išlo pre poistovateľa o skrytú skutočnosť. V prípade, ak už nastala poistná udalosť zákona nedáva poistiteľovi právo od poistnej zmluvy odstúpiť, ale len právo poistovateľa odmietnuť poistníkovi plnenie. Z dôvodu zachovania právnej istoty nie je prípustné, aby poistovateľ mal v prípade porušenia povinností podľa § 793 OZ, o ktorých sa poistovateľ dozvie po poistnej udalosti právo voľby, či od poistnej zmluvy odstúpi podľa § 802 ods. 1 OZ alebo odmietne plnenie § 802 ods. 2 OZ, a to s rozdielnymi právnymi následkami zániku poistenia (v prípade odstúpenia ex tunc a v prípade odmietnutia ex nunc). V tomto smere považuje dovolací súd za potrebné zdôrazniť, že vychádzajúc z ust. § 802 ods. 1 OZ môže poistovateľ od poistnej zmluvy odstúpiť len do momentu vzniku poistnej udalosti, a to v prípade, ak pri pravdivom a úplnom zodpovedaní otázok by poistnú zmluvu neuzavrel. Uvedenému záveru i podľa názoru dovolacieho súdu nasvedčuje ustanovenia § 802 ods. 2 OZ, upravujúce postup poistiteľa v prípade, ak sa až po poistnej udalosti dozvie o vedome nepravdivej alebo neúplnej odpovedi, ktorá bola pre uzavretie poistnej zmluvy podstatná, spočívajúci v odmietnutí plnenia, a to v prípade, ak táto skutočnosť bola príčinou poistnej udalosti a taktiež ustanovenie § 798 OZ, upravujúce oprávnenie poistiteľa v prípade zistenia vedome nepravdivej alebo neúplnej odpovede primerane znížiť plnenie z poistnej zmluvy, ak na základe tejto vedome nepravdivej alebo neúplnej odpovede bolo určené nižšie poistné.

28. V danom prípade tak dovolací súd na právnu otázku, či môže poistovateľ odstúpiť od poistnej zmluvy podľa ust. § 802 ods. 1 OZ aj po vzniku poistnej udalosti uvádza, že v takomto prípade

poisťovateľ od poistnej zmluvy odstúpiť podľa ust. § 802 ods. 1 OZ nemôže, ale môže v prípade splnenia zákonných podmienok poistné plnenie odmietnuť v zmysle § 802 ods. 2 OZ, nakoľko v danom prípade už nastala okolnosť - poistná udalosť, s ktorou zákon spája v prípade podstatného porušenia informačnej povinnosti poistníkom/poisteným v zmysle § 793 OZ len možnosť odmietnutia plnenia zo strany poisťovateľa a ani gramatickým, systematickým a logickým výkladom § 802 ods. 1 OZ nemožno dospieť k inému jeho výkladu.

29. Nie je dôvodné tvrdenie dovolateľky, že v prípade odmietnutia plnenia podľa § 802 ods. 2 OZ sa nejedná o skutočnosť, pre ktorú by poisťovateľ zmluvu neuzatvoril, pretože už samotné znenie zákona hovorí, že musí ísť o skutočnosť, ktorá bola pre uzavretie poistnej zmluvy podstatná, a zároveň bola pre poisťovateľa skrytá. Je nutné poukázať na to, že aj odstúpenie poisťovateľa od poistnej zmluvy je možné len pre také vedomé porušenie povinností zo strany poistníka/poisteného zakotvených v § 793 OZ, pre ktoré by v prípade ich pravdivého uvedenia, poisťovateľ zmluvu neuzavrel. V oboch prípadoch tak ide o informáciu, ktorá má podstatný význam pre uzavretie poistnej zmluvy, a pri vedomosti ktorej by poisťovateľ poistnú zmluvu neuzavrel, avšak s tým rozdielom, kedy sa o nej poisťovateľ dozvie, t. j. či sa tak stane pred, alebo po poistnej udalosti. V prípade, ak dovolateľka namietala, že poisťovateľ nemohol odmietnuť poistné plnenie z predmetnej poistnej zmluvy po poistnej udalosti z dôvodu, že zo strany poisteného ide síce o vedomé porušenie povinností zakotvených v § 793 OZ, avšak porušenie ktorých nie je v príčinnej súvislosti so vzniknutou poistnou udalosťou (táto skutočnosť však nebola predmetom dokazovania v prejednávanej veci), tak v danom prípade rovnako poisťovňa nemá možnosť po vzniku poistnej udalosti od predmetnej poistnej zmluvy odstúpiť, ale má právo z uvedeného dôvodu buď poistné plnenie odmietnuť alebo postupovať podľa § 798 OZ. Rovnako námietka dovolateľky, že predchádzajúca právna úprava vo vyhl. MF SR č. 49/1964 Zb. o poistných podmienkach pre poistenia osôb (zrušená vyhl. č. MF SR č. 364/1991 Zb. s účinnosťou od 1. 11. 1991) v § 9 ods. 1 upravovala možnosť poisťovne od zmluvy odstúpiť aj po tom, čo nastala poistná udalosť, nie je dôvodná, nakoľko v tomto ustanovení cit. vyhlášky bolo len zakotvené právo v určitých prípadoch na vrátenie poistného, ak dôjde k zániku poistenia podľa § 360 OZ (v znení účinnom do 31. 12. 1991), avšak zákonné podmienky možnosti odstúpenia od poistnej zmluvy boli zakotvené v ust. § 360 OZ obdobným spôsobom ako v ust. § 802 OZ, ktoré je účinné v súčasnosti.

30. Na podporu tohto rozhodnutia uvádza dovolací súd aj iné rozhodnutia zo súdnej praxe NS ČR:

30.1. Poisťovateľ môže svoje právo na odstúpenie od poistnej zmluvy uplatniť len do momentu vzniku poistnej udalosti, ale pokiaľ však už k poistnej udalosti došlo, poisťovateľ je oprávnený postupovať len podľa § 802 ods. 2 Občianskeho zákonníka, a to plnenie z poistnej zmluvy odmietnuť (Ro NS ČR z 28. 02. 2001, sp. zn. 33Cdo/2907/2000).

30.2. V prípade, že poistiteľ sa až po poistnej udalosti dozvie, že jej príčinou je skutočnosť, ktorú pre vedome nepravdivé alebo neúplné odpovede nemohol zistiť pri dojednávaní poistenia, a ktorá bola pre uzavretie poistnej zmluvy podstatná, možno iba odmietnuť plnenie (§ 802 ods. 2 OZ). V tomto prípade nemožno od poistnej zmluvy odstúpiť podľa § 802 ods. 1 OZ. Ustanovenie § 802 ods. 1 OZ, upravujúce prekluzívnu lehotu na odstúpenie od poistnej zmluvy, nemožno analogicky aplikovať na odmietnutie plnenia v zmysle § 802 ods. 2 OZ (NS ČR z 30. 10. 2000, sp. zn. 29Cdo/2249/1999).

30.3. V prípade smrti poisteného možno odstúpiť od poistnej zmluvy podľa ustanovenia § 802 ods. 1 OZ len pred vznikom poistnej udalosti. Podľa ustanovenia § 802 ods. 2 možno postupovať v prípade, že poistiteľ sa dozvie o dôvodoch uvedených v ustanovení § 793 OZ po poistnej udalosti. Ak nastala poistná udalosť (smrť poisteného), nemôže už poistiteľ od zmluvy s ním uzavretej účinne odstúpiť, pretože došlo k zániku poistného vzťahu. Pre prípad, že poistiteľ sa až po poistnej udalosti dozvie, že jej príčinou je skutočnosť, ktorú pre vedome nepravdivé alebo neúplné odpovede poisteného nemohol poistiteľ zistiť pri dojednávaní poistenia, a ktorá bola pre uzavretie zmluvy podstatná, ustanovenie § 802 ods. 2 OZ upravuje iba odmietnutie plnenia (NJUD - Ro NS ČR z 28. 2. 2001, sp. zn. 33Cdo/2907/2000; podobne SRNS 3/C 285).

30.4. Odmietnutie poistného plnenia prichádza do úvahy po vzniku poistnej udalosti. V tomto prípade nemožno od poistnej zmluvy odstúpiť podľa § 802 ods. 1 OZ (Najvyšší súd Českej republiky (ďalej aj ako „NS ČR“) z 19. 12. 2007, sp. zn. 30Cdo/417/2006). Neplatí tu prekluzívna doba 3 mesiacov podľa § 801 ods. 1 OZ, pretože toto ustanovenie, ktoré upravuje prekluzívnu lehotu odstúpenia od poistnej

zmluvy nemožno analogicky aplikovať na odmietnutie plnenia v zmysle § 802 ods. 2 OZ (NS ČR z 30. 10. 2000, sp. zn. 29Cdo/2249/1999).

31. Odvolací súd vo svojom rozhodnutí preto v predmetnom konaní správne dospel k záveru, že: „Ak teda žalobkyňa tvrdí, že až po poistnej udalosti sa dozvedela, že jej príčinou je skutočnosť, ktorú pre vedomé nepravdivé alebo neúplné odpovede nemohla zistiť pri uzatváraní poistenia, a ktorá pri uzatváraní poistnej zmluvy bola podstatná, mala možnosť plnenie z poistnej zmluvy odmietnuť podľa § 802 ods. 2 Občianskeho zákonníka. V danom prípade však nemohla účinne od poistnej zmluvy odstúpiť podľa § 802 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Možno preto uzavrieť, že ak sa poistovateľ dozvie o dôvodoch uvedených v ust. § 793 Občianskeho zákonníka až po poistnej udalosti, je potrebné aplikovať ust. § 802 ods. 2 Občianskeho zákonníka.“

32. So zreteľom na uvedené, dovolací súd uzatvára, že dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP je založené na právnej otázke, ktorú súdy nižších inštancií zodpovedali správne, a preto dovolanie žalobkyne nie je dôvodné. Dovolací súd potom dovolanie po prejednaní bez pojednávania (§ 443 CSP časť vety pred bodkočiarkou) podľa § 448 CSP zamietol.

33. Žalovaný bol v dovolacom konaní úspešný, preto mu dovolací súd na základe ustanovenia § 453 ods. 1 s použitím § 255 ods. 1 CSP priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania v plnom rozsahu.

34. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.